

“Yaşıl enerji” zonası layihəsinin Qarabağ və Şərqi Zəngəzurda reallaşdırılmasını potensial imkanlarla bərabər, digər amillər də şərtləndirir. Belə ki, bu gün dünyanın ən qabaqcıl texnologiyaları alternativ enerjiden istifadənin stimullaşdırılmasına və ekoloji tarazlığın təmin edilməsinə yönəldildiyindən, adları çəkilən bölgələrin bərpa-yenidənqurma məsələlərində də bu istiqamət əsas götürülür. Başqa sözlə, “yaşıl enerji” zonası kimi bərpa olunması nəzərdə tutulan Qarabağ və Şərqi Zəngəzurun dünyanın ən müasir yaşayış məskənlərindən biri olaraq yenidən qurulmasına xüsusi əhəmiyyət verilir.

rik Stansiyasında isə yenidənqurma işləri tamamlanıb. Qarabağ və Şərqi Zəngəzurda keçən il 110/35/10 kV-luq 9 rəqəmsal yarımstansiya tikilib. Mayın 12-də “Şuşa”, iyunun 14-də “Füzuli” və “Şükürbəyli”, avqustun 16-da “Kəlbəcər”, oktyabrın 4-də “Cəbrayıl”, oktyabrın 20-də “Zəngilan”, oktyabrın 25-də isə “Qubadlı” yarımstansiyalarının açılışı olub.

Ötən il ərzində Ağdam rayonunda inşa edilən 110/35/10 kV-luq “Ağdam-1”, “Ağdam-2” yarımstansiyalarının, o cümlədən “Qarabağ” Regional Rəqəmsal İdarəetmə Mərkəzinin tikintisi yekunlaşıb.

tipli su elektrik stansiyaları vasitəsilə həyata keçiriləcək. Arximed qurğusu vasitəsilə alınan enerji hesabına kənd öz enerji tələbatını ödəyəcək. “Ağıllı kənd”də evlərin dam hissəsində yerləşdirilən vaakum Günəş kollektorları vasitəsilə enerji toplanaraq evlərin və suyun qızdırılmasında istifadə ediləcək. Evlərdə quraşdırılacaq anod-katod sistemləri otaqları daha az enerji sərfiyyatı ilə qızdırmağa imkan verəcək. “Ağıllı kənd”də həmçinin “Ağıllı kənd təsərrüfatı” sistemi üzrə camışçılıq ferması, “Ağıllı ictimai ferma” istifadəyə veriləcək, emal müəssisələri yaradılacaq, dəyər zənciri formalaşdırılacaq”.

“Yaşıl enerji” zonasında “ağıllı kənd”lər

Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevin təsdiqlədiyi “Azərbaycan 2030: sosial-iqtisadi inkişaf dair Milli Prioritetlər”də də global iqlim dəyişikliklərinin miqyasının azaldılması, təmiz ətraf mühitin təmin olunması və Azərbaycanın “yaşıl enerji” ölkəsinə çevrilməsi kimi məsələlər yaxın onilliyin əsas strateji istiqaməti kimi göstərilir.

Dövlətimizin başçısı ayrı-ayrı çıxışlarında da düşməndən təmizlənən ərazilərimizdə “yaşıl enerji” zonası yaradılmasının zəruriliyini diqqətə çatdırıb. Ölkə rəhbəri bunun üçün böyük

imkanların, habelə kifayət qədər geniş həcmdə su resurslarının mövcudluğunu vurğulayıb. Azərbaycan Prezidenti, həmçinin xarici tərəfdaşları, investorları bu layihələrin gerçəkləşdirilməsinə cəlb etməyin, yerli şirkətlərə şərait yaratmağın önəmi barədə fikirlərini bildirib.

Ölkə rəhbərinin “Azərbaycan Respublikasının işğaldan azad edilmiş ərazilərində “Yaşıl enerji” zonasının yaradılması ilə bağlı tədbirlər haqqında” 3 may 2021-ci il tarixli sərəncamı da bu sahəyə dövlətimizin başçısının mühüm önəm verməsinin bariz ifadəsidir. “Azərişiq” ASC-nin sədri Vüqar Əhmədov mətbuata sərəncamın icrası ilə bağlı açıqlamasında rəhbərlik etdiyi qurumun ötən müddətdə bu istiqamətdə genişmiqyaslı layihələr həyata keçirdiyini, artıq paylayıcı şəbəkələrin “Yaşıl enerji” zonası tələbləri üzərində qurulduğunu bildirib. Səhmdar Cəmiyyətin sədri daha sonra deyib: “Belə yarımstansiyalar elektrik şəbəkəsinin vəziyyəti haqqında bütün məlumatları toplayır, emal edir, avadanlığın rəqəmsal formatda idarə olunmasını reallaşdırır. Bununla yanaşı, nəzarət, mühafizə və idarəetmə sistemlərinin innovativ həll layihəsi olan bu tipli yarımstansiyalarda optik rəqəmsal ölçmə transformatorlarının, həmçinin yeni nəsill rəqəmsal avadanlıq komplekslərinin işlənilib hazırlanması gerçəkləşdirilir, bütün ölçülər yüksək dəqiqliklə aparılır”.

Vüqar Əhmədovun sözlərinə görə, avtomatlaşdırma insan amilinin şəbəkənin işinə təsirini azaltmağa, etibarlılığını artırmağa və elektrik enerjisinin ötürülməsi zamanı itkiləri minimuma endirməyə imkan verir. Həmçinin enerjinin əldə olunması dəyəri və istismar xərcləri azalır. Rəqəmsal yarımstansiyalarda iş alınan və ötürülən

elektrik enerjisinin miqdarına görə multifunksional rejimdə qurulur, cihaz və avadanlıqlar bir-birilə koordinasiya vəziyyətində işləyir, əməliyyatlar paylayıcı şəbəkənin tələblərinə avtomatik uyğunlaşdırılır, informasiya və texniki təhlükəsizlik sistemlərinin qərarvermə qabiliyyəti təmin edilir. Ən əsası isə “Yaşıl enerji” mənbələri şəbəkəyə inteqrasiya olunur. Bərpa olunan enerji mənbələrinin şəbəkələrə inteqrasiyası rəqəmsal yarımstansiyada avtomatik idarə edildiyindən elektrik enerjisi təchizatında fasilələrin yaranması tam aradan qaldırılır. İstehlakçı yarana biləcək texniki fasilə barədə məlumatı onlayn qaydada əvvəlcədən alır.

Dövlətimizin başçısının işğaldan azad edilmiş ərazilərdə “Yaşıl enerji” zonasının yaradılması ilə bağlı müvafiq sərəncamından ötən müddətdə Qarabağ və Şərqi Zəngəzurda tikilən 9 yarımstansiyanın hamısı Azərbaycanın ümumi enerji sistemində qoşulmaqla yanaşı, həm də tam rəqəmsallaşdırılıb. Başqa sözlə, düşməndən təmizlənən torpaqlarda dördüncü sənaye inqilabına uyğun intellektual enerji sistem konsepsiyası həyata keçirilərək müasir, dayanıqlı, rəqəmsallaşdırılmış yarımstansiyalar modeli formalaşdırılıb.

Hazırda istismara verilən rəqəmsal yarımstansiyalarda aktivlərin, proseslərin, resursların idarə edilməsi, açılıb qoşulma əməliyyatları, tədarük və paylanma zəncirlərinin təkmilləşdirilməsi, qüsurların vaxtında aradan qaldırılması, problemlərin tez bir vaxtda həlli proqram təminatı vasitəsilə avtomatik həyata keçirilir.

Ötən il ərzində Qarabağ və Şərqi Zəngəzurda “Güləbird”, “Suqovuşan-1” və “Suqovuşan-2” kiçik su elektrik stansiyaları yenidən qurularaq istismara verilib. “Kəlbəcər-1” Kiçik Su Elekt-

“Şükürbəyli” yarımstansiyasına Beyləqandan 51 kilometr məsafədə 110 kV-luq yeni xətt çəkilib. Ən əsası Şükürbəyildən Şuşaya 75 kilometr, eyni zamanda, “Cəbrayıl” və “Qubadlı” yarımstansiyalarına giriş-çixış olmaqla “Zəngilan” yarımstansiyasına qədər 110 kilometr məsafədə ikidövrəli olmaqla 110 kV-luq ötürmə xətti çəkilib və “Qubadlı” yarımstansiyasından “Güləbird” SES-ə 19 kilometr məsafədə 110 kV-luq xətt inşa edilib. Bundan əlavə “Daşkəsən” yarımstansiyasından Murov dağına keçməklə yeni tikilən “Kəlbəcər” yarımstansiyasına 70 kilometr məsafədə ikidövrəli olmaqla 110 kV-luq ötürmə xətti gətirilib. Həmçinin “Xındırstan” yarımstansiyasından minalanmış əraziləri keçməklə yeni tikilən “Ağdam-1” və “Ağdam-2” yarımstansiyalarına 35 kilometr məsafədə ikidövrəli olmaqla 110 kV-luq ötürmə xətti çəkilib.

Qeyd edək ki, Qarabağ və Şərqi Zəngəzurda “Yaşıl enerji” zonasının sürətlə reallaşması ilə paralel olaraq, “Ağıllı kənd”lərin salınması da diqqət mərkəzində saxlanılıb. Belə ki, ötən il azad olunan ərazilərə “Böyük qayıdış”ın reallaşması istiqamətində atılan ən mühüm addımlardan biri Zəngilan ərazisində “Ağıllı kənd”in inşası olub. Artıq rayonun Ağalı kəndində ilk “Ağıllı kənd”in inşası başa çatıb.

Bu gün “Ağıllı kənd”ə köçürüləcək sakinlərin yaş qrupları, peşə ixtisasları və digər kateqoriyalar üzrə təsnifatı aparılır, qadın icmalarının doğma yurdlarına qayıdışdan sonra təsərrüfat fəaliyyətlərində iştirak imkanları müəyyən edilir.

Kənd təsərrüfatı naziri İnam Kərimov Yeni Azərbaycan Partiyasının təşkilatçılığı ilə “Qarabağ: Cənubi Qafqazdan dünyaya açılan yeni mənzərə” adlı elmi-praktik konfransda deyib: “Azad olunmuş ərazilərdə quruculuq işləri “Ağıllı kənd” və “Ağıllı şəhər” konsepsiyasına əsasən aparılır. Artıq Zəngilan rayonunda ilk “Ağıllı kənd”in inşası başa çatmaq üzrədir. Bu kənd azad olunmuş ərazilərə Qayıdışın ilk məntəqəsi olacaq. Kəndin inşasında çoxsaylı innovativ yanaşmalar tətbiq olunub. Kənddə enerjiyə tələbat “Yaşıl enerji” sistemi ilə təmin ediləcək. Dayanıqlı enerji təminatı Həkəri çayı üzərində inşa olunan Arximed qurğusu

Füzuli rayonunun Dövlətyarlı kəndində isə ikinci “Ağıllı kənd”in salınması üçün hazırlıq işlərinə başlanılıb. Milli Məclisin deputatı Vüqar Bayramovun sözlərinə görə, burada üç, dörd və beş otaqlı olmaqla, ümumilikdə ilkin mərhələdə 450 evin inşası nəzərdə tutulub. Kənddə məktəb və uşaq bağçasının tikilməsi, yaşayış məntəqəsinin mərkəzində meydan salınması, bazar inşa edilməsi də planlaşdırılıb.

Deputat daha sonra əlavə edib ki, kəndin yerləşmə coğrafiyası və təbii üstünlükləri nəzərə alınmaqla burada bir neçə sektor üzrə müəssisələrin yaradılması nəzərdə tutulub. Məsələn, kartofçuluq üzrə müəssisələrin yaradılması planlaşdırılıb. Bu müəssisələrdə 40 daimi, 300-dək mövsümi iş yerinin yaradılması, eyni zamanda, Köndələnçay su anbarı əsasında “Ağıllı akvakultura” sistemlərinin tətbiqi hesabına balıqçılıq təsərrüfatının və quşçuluq təsərrüfatının qurulması da nəzərdə tutulub.

Dövlətyarlı kəndinin iqlim və relyef üstünlükləri nəzərə alınaraq, bu yaşayış sahəsində turizm infrastrukturunun formalaşdırılması və otellərin yaradılması da qarşıya mühüm vəzifə kimi qoyulub. Bütün bunlarla yanaşı, kəndin ətrafında “Ağıllı kənd təsərrüfatı” sahəsinin yaradılacağı da planlaşdırılıb.

Deputat açıqlamasının sonunda Dövlətyarlı kəndinin enerji təminatının “yaşıl” və alternativ mənbələr hesabına ödəniləcəyini də diqqətə çatdırıb: “Ağıllı kənd”də xarici investisiya əsasında alternativ enerji həlləri məqsədilə “günəş paneli tarlası” salınacaq. Investisiya layihəsinin gücü 50 meqavat olacaq. Burada 20 daimi iş yeri yaradılacaq”.

Yeri gəlmişkən, yaşayış sahəsinin salınması üçün artıq hazırlıq işlərinə başlanılıb. “Ağıllı kənd”in layihəsi də təsdiq olunub.

Bütün bunlar deməyə əsas verir ki, işğaldan azad olunan ərazilərin dirçəldilməsi və yüksək texnologiyalar əsasında, o cümlədən “ağıllı” texnologiyalar bazasında müasir kəndlərin salınması, şəhərlərin yenidən qurulması Qarabağ və Şərqi Zəngəzur təkcə ölkəmizdə yox, dünyada dinamik və sürətlə inkişaf edən bir diyara çevirəcək.